

et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæ- A
cula sæculorum. Amen.

VERSUS AD RADONEM ABBATEM.

Noli, quæso, Pater, munuscula spernere nostra :
Parvula si videas, magna hæc dilectio mittit.

ALCUINI HYMNUS DE S. VEDASTO.

(Ex *Lambecio, loc. cit., pag. 413.*)

Christe Salvator hominis ab ore
Hostis antiqui superantis Adam,
Nostra clementer, Domine, precamur,
Suscipe vota.

Multa fecisti meritis tuorum
Dona, Vedasto propria dedisti,
Nos tui servi tua larga, Christe,
Corde rogamus.

Terra Francorum tenebras habebat
Horridas; dempsit radios salutis
Viscera nostra a pietate Patris,
Christe, refulge.

Vultibus cæcis pietate motus
Lumina clara dedit ipse sanctus,
Lucida fecit tenebrosa corda
Ignifer ille.

^a Ita quidem in codice scriptum est, sed de genuina hujus loci lectione nondum mihi satis con-

Debiles turbas, solita salute,
Reddidit sanas populo vidente;
Multa præclara, Domino favente,
Fortiter egit.

Mortifer ursus timidus recessit,
Voce Vedasti prohibentis, ultra
Terminum scriptum penetrare dirum
Omne per ævum.

Pectore puro pia verba vera
Auribus fudit populi fidelis :
Auxerat inde numerum piorum
Sedibus altis.

Obvia venit radians columna,
Splendida cæli comitata plebe,
Spiritus purum Domino vocante,
Fine beato.

^b Zabulo vieto fide cum labore
Belliger miles penetravit astra;
Præmia digno obtinet honore
Regis in aula.

Gloria laudis resonet in ore
Omnium Patris, genitricæque Proles,
Spiritus sancti pariter resultet
Laude perenni. Amen.

B

stat. LAMBEC. Forte legendum: *Miserans nostri.*

^b *Zabulo* apud veteres pro *diabolo*. Vid. Lambec.

175 OPUSCULUM TERTIUM.

VITA BEATISSIMI RICHARII PRESBYTERI.

PRÆFATIO AD CAROLUM IMPERATOREM.

Domino semper venerabili semperque desiderabili,
piissimo sanctæ Ecclesiæ tutori, gratia Dei semper
Augusto Carolo, vestræ salutis perpes amicus Albi-
nus.

Remorante vestræ excellentiæ pietate in loco sancto
et merito venerabili Centula ^a, cum et ego vestræ
gloriæ servus, vestræ pietatis vestigia ibidem
proscutus, aliquantisper commorarer; oraverat
meam parvitatem vir magnus in Christo dominus et
venerabilis abbas Angilbertus ^b, quo in laudem Con-
ditoris, qui mirabilis semper apparet in electis suis,
quemdam libellum stylo simpliciori digestum, de
vita sanctissimi ac vere magnifici confessoris Ri-
charii cultus adnotarem. Dumque exauditis conti-
nuo precibus ejus, quæ ipsi divinæ majestati exaudi-
biles et charæ noscuntur, eundem mihi exhiberi li-
bellum petissem; non parum miratus sum cur tanti
nominis confessor, quem tantarum virtutum opera-
torum esse constabat, quemque prisca fama miracu-

^c lorum patratiōne post ipsos apostolos mihi ferebat
secundum, tam modico gestorum volumine pot' retur.
Idque mihi stupefcenti innotuit jam dictus mira-
bilis vir Angilbertus, ac spirituales fratres ejusdem
sancti loci, haberi apud se, quin etiam apud diver-
sas ecclesias, codicem alium ^c grandioris quantita-
tis, in quo scilicet illa miracula legebantur, quibus
non immerito sanctum Christi confessorem omnis
Gallia attollebat. Cujus simplex et minus polita lo-
cutio quia fratribus ad recitandum in populo aptior
[*Al.*, in populum aptior] videbatur sufficere sibi
eamdem descriptionem consenserunt. Dumque in iis
quæ rogabant prænotandis jamjamque animos appli-
carem, repente vestræ pietatis nuntio sum conven-
tus, uti ea quæ tractabam sic notarem, sicut vera
^d sapientiæ vestræ auribus inferenda. Hinc ego vocatus
notario, et fixo præ oculis jam dicto libello, ea quæ
referre videbatur de conversione, de moribus, de
continentia et sanctitate vere incomparabili, necnon
de glorioso transitu ejus ad Christum, seu de rela-

^a Accessum Caroli Magni ad monasterium Centu-
lense, ibique ab eo Pascha celebratum an. 800, te-
stantur Annales Eginhardi, Tiliiani, Loiseliani, et
paucos alii scriptores. Sed potuit postea ibidem
fuisse, cum jam esset in Augustum Cæsarem coro-
natus.

^b Abbas Angilbertus. Cujus Vita illustravit Bol-

landus ad diem 18 Febr. et Mabiltonius in Actis
SS. O. S. Ben. sæc. iv. Angilbertus coronationi Ca-
roli Magni adfuit anno 800 in Natalitibus Christi, et
ad superos transit anno 814.

^c *Codicem alium*. Excidit codex iste, qui gesta san-
cti Richarii, rudiori stylo digesta, cum libro mira-
culorum continebat. BOLLAND. MABIL.

tione pretiosi corporis in locum priorem, dictatu admodum compendioso, titulo Vitæ beatissimi Richarii almi Patris [Al., beatissimi Patris Richarii] aptavimus: et nisi propria decipior imperitia, veluti pretiosum aurum [Al., obryzum] vestræ prudentissimæ sapientiæ, ad ornandum diadema Christianæ philosophiæ, fide humili devotissime commendamus. Et quia in vestri pectoris cubili gloriam Christi, et sanctorum ejus honorem regnare cognoscimus, hanc nostri tam beati opusculi præfationem vestræ in Domino beatæ honorificentæ dedicamus.

VITÆ HISTORIA.

* GESTA SACERDOTIS MAGNI TENET ISTE LIBELLUS RICHARII, CUJUS CENTULA CORPUS HABET.

176 CAPUT PRIMUM.

Ortus, conversio ad vitam piam, sacerdotium, proximi adjuti, etiam Britanni.

I. Temporibus [Al., tempore] gloriosissimi regis Francorum Dagoberti, qui et sæculari potestate præclarus, et Christiana religione nobilis effulsit (nam et optimates suos dignitatibus exaltavit, et servos Dei honoribus excoluit [Al., sublimavit]), in illis, inquam, diebus plurima ubique monasteria a sanctis Patribus cœperunt construi, nec non et multi ex laico habitu viri religiosi inventi sunt. Ex quibus Richarius quidam, natus in villa Centula ^b provinciæ Pontivæ [*le Ponthieu*], velut lucifer inter umbras oriens emicuit, ^c non tam nobilibus juxta sæculum parentibus ortus, quam moribus honestus, et omni probitate devotissimus: ita ut [*Querret.*, Hic ut] in rustica vita quædam præsentia futuræ sanctitatis gerebat. Contigit autem illo tempore duos sacerdotes sanctitate florentes, et virtutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus vocabatur [^d alter vero Frichorius], de Hiberniæ partibus in Pontivas pervenisse regiones; sed a rusticis et popularibus illius loci, propter insolentiam morum, non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati: sed magis injuriis afflictos et opprobriis castigatos, a finibus suis cœperunt eos expellere. Quorum violentiæ et sceleratis præsumptionibus futurus Dei famulus Richarius obiavit, Christique servos de manibus impiorum eripuit, et cum omni benignitate eos deducens [Al., deduxit; *Mab.*, deducere] in domum ^D suam, Deo providente, ut illi protegerentur, et ipse

^a *Gesta sacerdotis.* Hoc distichon non esse Alcuini asserit Mabillonius; Bollandistas tamen dubium est.

^b *In villa Centula.* Pontivensium regio, vulgo *le Ponthieu*, tractus est Picardiæ intra fines Ambianensium, Morinorum et Neustrianorum; cujus tractus caput Abbavilla (*Abbeville*), a qua duabus leucis orientem versus distat Centula seu Centulum oppidum, ubi Centulense monasterium, utrumque nunc S. Richarii (*Saint-Riquier*) nomine insignitum, ad Scarduonem (*la rivière au Cardons*). *Mabill.*, *Observ. præv.*, num. 6.

^c *Non tam nobilibus.* Non itaque probandi sunt, qui beati Richarii stemma gentilitium ex Raganario Clojovei Magni fratre deducunt. Hanc genealogiam fabulosam appellat et rejicit Mabillonius. Hinc et epitaphium sancti Richarii, in quo *præcelso stemmate*

A salvaretur, obtinuit. Nec lucerna gratiæ Dei aereña diutius abscondi potuit, sed patefactum lumen sanctitatis et prædicationis, longe lateque ad salutem multorum fulsit [Al., sed ut patefacta est, lumen sanctitatis. . sparsit]. Nam introductos hospites suos cum magnæ charitatis honore curavit, eosque sibi verbum Dei prædicantes, cum tota humilitate et intentione audivit. Nec frustra in terram bonam semen verbi Dei sparsum est: sed quod aure audiebat, hoc radicatus corde retinebat, et centenos in horrea Christi, ut postea luce clarius, et sanctitate et miraculorum ostensione, claruit, fructus germinavit.

II. Igitur ex prædicatione famulorum Dei et aspiratione gratiæ divinæ compositus, ad lacrymas conversus, confessionem suorum fecit peccatorum, et in conspectu omnipotentis Dei ardentem veniam petens, lacrymis absolvit, quod ignoranter ab adolescentiæ illecebris peccavit; et qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratia, susceptus est a Domino in misericordia et **177** pietate [Al., in misericordia poenitentiae aut misericordiæ pietate]. Nam ex eo tempore ^e initium sacræ religionis sumpsit, et ad altiora pietatis fastigia gradibus quotidie humilitatis scandere nitentur: et arreptum semel vitæ iter fidei passibus peragere conatus est, atque posteriora obliviscens, se in anteriora cum apostolo extendit (*Philipp.* III, 13), illius versiculi per singulos gradus memor: *Ibunt sancti de virtute in virtutem, quatenus perveniant* [Al., perveniret] ad id quod sequitur: *Videbitur Deus deorum in Sion* (*Psal.* LXXXIII, 8). Itaque mox ab initio conversionis suæ tam dura se castigatione constrinxit, ut post longa et diuturna jejunia, pane hordeaceo cinere commixto, et aqua lacrymis temperata, fessum jejuniis corpusculum refocillaret: [omni deinceps vitæ suæ tempore nihil admittens lantioris edulii] et hujus cibi sustentaculo [bis tantum in hebdomada sumpto, die scilicet Dominica et quinta feria] devotus Christi athleta vigiliis et orationibus die noctuque Domino militabat; non aerem verberans, sed corpus suum castigans, ne futurus Christi prædicator in aliquo reprobus inveniretur.

III. Sed his atque hujusmodi virtutum gradibus, et sanctissimæ vitæ moribus Deo acceptabilis, dignis successibus ad sacerdotalem pervenit honorem; ut cui prædicationis devotio inerat, honoris dignitas ortus dicitur vir sanctus, Alcuinum auctorem non habere credam, quemvis auctor Chron. Centul. illud ei tribuere videatur.

^d *Alter vero Frichorius.* Hæc ommissa a Quercetano, et nomen Frichorii, teste Mabillonio, desideratur in plerisque codicibus. Caidoci et Frichorii epitaphia scripsit sanctus Angilbertus, quæ exstant in Chron. Centulensi, lib. I, cap. 11, et apud Mabillonium in fine hujus Vitæ sancti Richarii. Gervinus abbas sancti confessoris Caidoci sociique illius corpora e terra levavit, et eorum reliquias decentius collocans, fidelibus populis honorandas censuit, inquit Hariulfus in Chron. cit., lib. IV, cap. 33. Utrisque Acta vide apud Bollandistas ad diem 30 Maii.

^e *Initium sacræ religionis.* Auctor Chron. Centul., libro I, cap. 6, scribit: *habitu religionis.*

decesset. Quem honorem, ut famulus Dei, ma-
humilitate ornavit, et vera charitate excoluit,
sola Dei prædicatione ampliavit, atque velut bo-
agricola, spinas peccatorum de agro Domini
gelico vomere eradicavit, et arida corda superno
etæ salutis rore irrigavit. Sed et divina cle-
tia, post ejus irrigationem, in isto populo plu-
fici dedit incrementa. Unde et omnibus præ-
is vir Dei Richarius honorabilis factus est et
us: quia quod ore prædicavit, exemplo ostendit
viam vitæ, quam aliis sermone monstravit,
prior actu præcurrit.

. Quidquid vero ei populus in stipendia prædi-
navit sponte obtulit, omnia pauperibus dividere
navit: indignumque ei visum fuit de crastino
entis vitæ cogitare, qui divitias æternæ vitæ
ere auhelabat. Ideo oblata ab omnibus distri-
B, ut promissa a Deo acciperet. Felix commer-
it, ut qui parva ac transitoria hilariter distri-
at, magna et æterna feliciter esset accepturus.
studiosissimus fuit pauperum consolator, pere-
rum susceptor, viduarum defensor, pupillorum
phanorum pater, ita ut verissime de eo sanctis-
Job testimonium dici potuerit: *Oculus fui cæco,*
laudo, et pater orphano: et causam quam nescie-
diigentissime perscrutabar (Job xxx, 15). Qua-
ter undique ad eum infirmi confluebant: quos
suscipiens animo, medelam eis consolationis
sanctas orationes præbebat. Nec leprosos vel
anticos exhorruit, sed quasi fratres amplexa-
; balneisque eorum membra saucia fovebat: C
nque post ipsos ingressus est, magis ea pietate
emundans, quam se commaculans; prophe-
sermonis non surdus auditor, dicentis: *Ege-*
agosque induc in domum tuam, et nudum vesti-
lis tuis cooperi, et carnem tuam ne despexeris
. LVIII, 7).

Nec solum carnali refectione ad se venientes
nt, sed etiam spiritali sanctæ prædicationis so-
redificare eos non cessavit. Et sicut miserorum
us ubique fuit consolator, ita superhorum cu-
castigator esse non timuit. Illos pietatis cle-
fa elevabat, hos severæ invectionis censura
mebat. Nec terrenæ potestatis iram furoris
, foris] metuebat, quem timor interius divinæ
itæ totum corroborabat: parvipendens divitum
s, ut præco veritatis existeret. Nec fuit arundo
agitata, ut eum aura humanæ vel laudis vel
clionis commoveret: sed in arce solidæ veri-
consistens, ab humano ore [*Al.*, die], secun-
Apostolum (*I Cor. iv, 3*), judicari contempsit,
que regiam incedens, nec a dextris propter
res potentium, nec a sinistris propter blanditias
militum declinabat. Quapropter magnam plebem
no Deo suo in hac præsentis provincia acquisi-
et sibi honorem perpetuum promeruit. Unde
lus ejus cernens in Christo devotionem religio-
cepit eum attentius honorare, et multa ei pro
osynarum largitione afferre: quæ ille, ut erat

Dei et proximorum dilectione plenus, omnia in pau-
perum elargitus est solatia, 178 maximeque in
-captivorum expendit redemptionem. Nam alios oc-
cultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos,
per sedulæ prædicationis hortamenta solvebat; alios
sæculari captivitate oppressos, pecunie largitione
redemit: ut illi spiritaliter absoluti jucundarentur in
Domino; et isti carnali servitute liberati converte-
rentur ad Deum.

VI. Et non solum in his regionibus per pietatis
opera, vel per prædicationis lumina prædictus vir
Domini clarus effulsit: sed ut Lucifer æquoreos
Oceani campos transiliens, præco diurni luminis no-
cturnas suo exortu discuit umbras: sic ille in ultrama-
ribus Britannicæ regiones, ad expellendas ignorantie
tenebras, lumen veritatis suo sparsit adventu: scilicet,
ut sicut in istis regionibus, sic et in illis alios a
servitute diabolica, alios a captivitate carnali libera-
ret. Illis verbum Dei infudit, istis charitatis pretium
impendit, ut pro temporali redemptione æternam reci-
perent libertatem. Sic ergo bonus Dominiæ pecu-
niæ negotiator, duo simplicis [*Al.*, dupliis] charitatis
Dei et proximi talenta multiplicare studuit: quate-
nus eum multiplici laboris sui fructu Domino suo ob-
viare posset, et hanc vocem audire jucundissimam:
Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti
fidelis, supra multa te constituam: intra in gremium
domini tui (Matth. xxv, 21).

VII. Fertur vero, dum causa prædicationis in Bri-
tannia diutius moraretur, subito illi venisse in men-
tem, aliquos sui juris sub servitute se reliquisse in
Gallia. Itaque dolore percussus, dixit ad suos: Heu!
nostros sub servitute dimisimus in patria, dum
huc aliques liberaturi venimus, maximeque scio eos
cito esse morituros. Sed ite festinanter, navemque
conscendite, et eos facite ingenuos, priusquam mo-
riantur. Illi haud segniter præceptam secuti pater-
nem, in patriam venerunt; prædictosque servos viri
Dei salvos et incolumes invenerunt, eosque veluti
jussi erant manumittentes, fecerunt ingenuos: qui
non post multum temporis, sicuti sanctus vir Dei
prædixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est
Dei Christi, qui famulo suo pietatis affectum inse-
ruit, et servorum ejus mortem futuram ostendit:
quatenus illi misericordiæ merces de suis non peri-
ret, et illos morientes servitutis jugum non gra-
varet; qui et ob alienos liberandos tanti itineris
periculum subire non timuit, et ex eo tempore ne-
minem sui juris sub servitutis jugo retinere voluit;
sed ubique omnes ad se pertinentes libertate propria
perdonavit; ne in proprios durior esse videretur,
qui in alienos mitissimus apparere gestiebat; et
mercedem, quam ex aliis congregavit, de suis ac-
cumularet.

CAPUT II.

*Gesta cum sancta Richtrude et rege Dagoberto:
secessus in silvam Crisciensem.*

VIII. Igitur prædicationis officio in Britannia per-
acto, cum multiplici verbi Dei fructu reversus est in

patriam : ne, dum in aliena messe quæreret mercedem, in propria perderet. Et tanto se ardentius servituti Dei subegit, quanto viciniorem sibi diem remunerationis esse præsensit. Nam scipsum quotidianis jejuniis maceravit, mortificatione carnis constrinxit, vigiliis afflixit, orationibus munivit, charitate confirmavit, spe roboravit, fide armavit; nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens; ut viam veritatis prior ipse incederet, quam cæteris prædicando monstraverat. Sic vir Dei galea salutis induitur [*Al.*, indutus], et gladio verbi Dei accinctus, et lorica justitiæ undique circumdatus, atque scuto fidei armatus, calceatusque in preparationem Evangelii pacis (*Ephes: vi*), processit in prælium publicum contra antiquum hostem, omnia tela ejus ignea fortissimo fidei umbone repellens: quotidianisque triumphis spolia multa victo hoste reportavit, in Ecclesia [*Al.*, Ecclesiam] Christi tam metuendus humani generis inimico, quam humano generi pernecessarius; ut pote qui non suam tantum, sed multorum quæsit salutem. Ideo justam est ut multorum ore in Christo laudetur, multorum pro Christo [*Al.*, per Christum] redemptor: cujus non tanti est miracula narrare quæ ab eo gesta sunt, quanti miraculorum cognoscere virtutem, qua celesti Regi in diebus suis multum **179** acquisivit populum. Nam officium prædicationis omnium signorum ostensione majus esse non dubium est; licet non defuerit, pro temporum vel rerum convenientia, signorum perpetratio, quæ per eum divina peregit clementia.

IX. Quodam namque tempore maligni spiritus tentatio ad verecundiam accidit viri Dei, quam Dei misericordia ad laudem ei concessit evenire. Visitavit enim equitando quamdam Deo devotam feminam, ^a Rictrudem nomine: et cum jam post dulces vitæ epulas, et post colloquia salubria, ipse vir Dei, ascenso equo, ad propria remeare disposuisset: femina prædicta, juxta morem, equitantis vestigia Patris secuta est, ^b habens in ulnis filium [*Al.*, filiolium] suum, ut parvulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, quem ipse ante sacro baptisate regeneraverat. Accipiente itaque infantem equite venerando, seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis, omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem: qui huc illucque dentibus frendens, pedibusque calcitrans, et toto corpore insanians, in consueto impetu per campum discurrere cæpit. Quod pavida cernens mater, oculos avertit, ne morientem videret filium, quem servus Dei, sævient equo, manu tenebat. Familia vero pro morte pueri, vel casu viri Dei, strepere, plangere, ejulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrum trepidantem levavit, ne mergeretur in undis, puerum

^a *Rictrudem nomine.* Colitur 12 Maii. BOLLAND. — Quæ an eadem sit cum sancta Rictrude abbatisa Marcianensi in ipsius Rictrudis Vita discutit Mabill. Act. sæc. II, part. I, pag. 946 not.

^b *Habens in ulnis filium suum.* Hic est sanctus Maurontus, qui colitur 5 Maii: quem a sancto Ri-

cadentem sublevabat, ne allideretur in terris. Nam oratione a famulo Dei facta, puer incolumis quasi avicula pervenit ad terram, et equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum super terram sanam et ridentem suscepit in ulnas suas. Ipse tamen sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluit. Sic ergo miserante Deo, tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem: et superbia equi facta est humilitatis gratia et magistra. Nam non erat immemor Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse (*Math. XXI*), non equo: sic et ipse, propter salutiferam prædicationem, dum per multa quotidie festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere judicavit. Quocumque autem iter agebat, aut psalmi in ore ejus resonabant, aut salutis ex ore ejus prædicatio audiebatur. Nec mirum si Christum semper prædicaret lingua, quem semper gerebat in corde, per quem plus consolator miseris fuit et durus invector potentibus: illorum inopiam clementi miseratione relevans, istorum superbiam severa castigatione reprimens.

X. Nam quodam tempore rex potentissimus Dagobertus, rogante viro illustri Gislemaro, eandem venire [*Al.*, venit] in partes, et virum Dei, ut se sacrosanctis ejus orationibus commendaret, invisere contigit. Quem ipse famulus Dei et sanctitati suæ benedictione roboravit, et sacerdotali auctoritate libera voce castigavit, denuntians ei ne in sæculari superbiret potentia, ne in fugitivis speraret divitiis, ne vanis adulantium extolleretur rumoribus, ne caducis gauderet honoribus; sed magis Dei timeret potentiam, illiusque immensam laudaret gloriam; humanam vero potentiam vel gloriam nullam putaret, quæ subito velut volatilis umbra recedat, et tanquam spuma super aquam, tentationis flante vento, evanescat: atque hoc potius timendo cogitaret, quia *potentes potenter tormenta patientur* (*Sap. VI. 7*), et, *cui plus datur, plus exigitur ab eo* (*Luc. XII. 48*). Qui autem vix sufficit pro se solo rationem reddere Deo in die judicii, quid faciet pro tot hominum millibus ipsi commissis [*Al.*, quomodo poterit supportare rationem reddere pro tantis millibus populi sibi commissi]? Idcirco, quisque magis timere potest præesse, quam subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo: qui autem præsumt, pro omnibus reddituri sunt, qui sub eorum sunt potestate constituti. Qua castigatione rex, ut fuit sapientissimus, benigne suscepta, gaudens ejus libera veritatis fiducia, **180** sacerdotem Christi secum ad convivium venire rogavit. Qui Christi confortatus exemplo, sæcularium non respicientis convivia, ut prædi-

chario per sacrum baptisma fuisse regeneratum scribit Huchaldus monachus Elmensis in Vita sanctæ Rictrudis. Est autem alius a Maronto silvarum regis tunc servatore, de quo mox infra num. II agitur. BOLLAND. — Vide etiam Mabill. loco in prioribus nota citato.

cautiōis sumeret occasionem, venit cum rege ad roensam ejus, totaque die illa et nocte, inter epulas lætitiæ, verbum Dei dapes salutiferas convivis suis ministravit. Cujus constantia morum et instantia prædicationis præfatus rex delectatus, cœpit eum ex animo amare, et honore prosequi in tantum, ut ea ipsa die aliquid de censu suo ^a ad luminaria domus Dei condonaret, ratum æstimans, ut sicut ipse invi- sibili prædicationis lumine ab eo illuminatus esset, sic visibili luce per eum domus Domini illustraretur: et quod intus ei fulgebat in fide, hoc foris fulgesce- ret in Ecclesia; memor præcepti Dominici, quo dicitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est* (Matth. v, 16). Itemque in psalmo: *In lumine tuo videbimus lumen* (Psal. xxxv, 10); id est, in lumine fidei, quod fulget in mente, lumen foris scintillat, quod splendescit in opere.

XI. Exinde autem famulus Dei, quia ab homini- bus honorabatur, homines fugere meditabatur, ut honores temporales declinando, honores acciperet perpetuos: eremumque concupivit, quatenus liberius soli Deo vacaret, et contemplativos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actuosis haud segniter desudarat: sciens a Domino dictum de Ma- ria sedente secus pedes ejus, et verbum vitæ atten- tius audiente: *Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea* (Luc. x, 42). Hujusque memor sententiæ, monasticam [Id est, eremiticam] vitam petiit, quo secretius sola cœlestia mente rima- retur, Ecclesiæ regimen ^b alteri tradens, quam ipse ^c in Centula vico Christo fundaverat. Porro Gislemarus, vir illustris et Christianæ religionis devotus amator, simul et Maurontus, nobilis quidam vir, et terrarum vel silvarum ad regem pertinentium servator, præbuerunt ei locum manendi ^e in silva Crisci- acensi [Edit., Tristiacensi]. Qui et ipse Maurontus postea, sæculari habitu deposito, monachus factus est in eodem loco: cumque viro Dei mansionem soli- tariam præparasset, Christo ^d monasterium construere inchoavit.

XII. Vir igitur Dei habitationem illam ^e cum uno solo commilitone ingressus est, parvo tantum tugu- rianculo, vilissimo opere facto, contentus ut habi- tatio vitæ conveniret; superfluum æstimans sæculi ^d contemptorem aliquid sæculi deliciarum habere et videre [Al., habere velle; forte, vel velle]. At inibi ^e tæpta se mortificatione carnis castigavit, tanta jeju-

niorum et vigiliarum assiduitate maceravit, ut vix ossa arenia dissipatis juncturis sibi adhærent, et trementia baculo regente vestigia difficile moveret. Jam mente sæculo major, sola cœlestia semper cogitabat, quantumque mundo alienus, tantum Deo proximus erat, illum quotidie vincens in eremo, a quo Adam olim victus est in paradiso: super aspi- dem et basiliscum ambulans, caput quotidie antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, æterna sola suspirans, acalam somniantis Jacob omni hora ascendens, atque per angustam viam, quæ ducit ad vitam, incedens, iter suum assiduis munivit oratio- nibus. Nec clausa tamen eremi angustia, lucis co- lumna latere potuit; quin potius sui **181** fulgoris radiis longe lateque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diversis fatigati infirmitati- bus confluxerunt, quos sanctorum medicinis oratio- num sanavit; omnesque ad se quocumque morbo af- flictos venientes, vel tristitiæ cujuslibet rancore angustiatos, sanos et hilares domum remeare fecit: nec in domo salutis diu morbus manere valuit, sed quanto propius accessit, tanto velocius recessit. Mihi vero non singulas virtutem ejus species nominatim enarrare propositum est, sed vitæ sanctitatem paucis perstrin- gere verbis, ne eloquii mei tarditate multiplex si- gnorum per eum gestorum fama magis obscuretur, quam laudetur.

CAPUT III.

Pius obitus. Corporis translatio Centulæ. Miracula.

XIII. Doctoribus ergo illa relinquenti [Al., relin- quens], quo sine præsens hoc sæculum sancta illa anima deseruerit, solum mihi dicere sufficiat. Itaque [auctore Spiritu sancto, quo semper vegetatus est] præscius diei evocationis suæ, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, ut esset semper con- junctus [Al., adjungendus] Christo, quem, semper amaverat: vocavit ad se Sigobardum commilitonem suum, dixitque ei: Scio, fili mi, scio quod finis meus non tardat, et regem meum, quem diu concupivi, citius videbo: et utinam tam propitium mihi servo suo videam, quam desiderabilem sanctis suis. Sed tu, fili mi, præpara vasculum corpori [Al., cor- pusculo] meo, quo condatur, non superfluo studio, sed necessario usu, ut illic servetur in illum diem quo corruptela hæc vertatur in incorruptionem, et mor- tale hoc induatur immortalitate (I Cor. xv, 53). Et para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa, quæ mihi modo appropinquat, tibi advene-

^a Ad luminaria domus Dei. Nempe ecclesiæ quam in vico Centula fundaverat, ut dicitur num. seq. In Chron. Centul., lib. iv, cap. 21, dicitur Dagobertum donasse terram vocabulo Campaniam.

^b Alteri. Ocialdo videlicet, de quo infra num. 14, quem Hariulfus, libro 1, cap. 19, virum perfectæ et probatæ sanctitatis vocat.

^c In silva Crisciacensi. Decem millibus passuum, occidentem versus, a Centula distat: hæc silva. In editis corrupte legebatur silva Tristiacensis; prior enim lectio, teste Mabill., habetur in omnibus apo- graphis. Hinc corrigendus Malbrancus, qui libro iii de Morinis, cap. 39, ex illa corrupta lectione hic

sibi imaginatus est silvam Nepiensem ad Lisiam flu- vium, ubi Richarius cœnobium Broilense, hortante viro illustri Mauronto, ædificaverit, tandemque vi- tam ibi finierit. MABILL.

^d Monasterium construere inchoavit. Nunc Foreste monasterium, vernacule Forest-Montier, etsi censu exiguo præditum, multumque defrutum, proprium habet abbatem, monachos Ord. S. Ben. perpauca. In.

^e Cum uno solo commilitone. Sigobardus is est cui post obitum vir sanctus apparuit, et qui ejus exsequias curavit. Vide infra num. 13 et 14. Hariulfus chronographus Centulensis hunc Sygobardum apice nobilitatis fulgidum vocat.

rit, te paratum inveniat. Ego verò ingredior viam A
universæ carnis : tantum mihi misericors sit Sal-
vator mundi; et me modo defendat ab hoste, qui
me olim redemit ab hoste; et quem præsentis vitæ
habui consolatorem, æternæ vitæ mihi inveniam lar-
gitorem. Hæc discipulus a patre audiens, lacrymis
perfusus, tamen præcepta secutus, lignum inveni-
ens fudit, cavavit, et corpori patris coaptavit, piisque
fletibus rigavit quod fecit, pene prius lacrymis im-
plens amaris, quam paternis membris : aptatumque,
ut potuit, sarcophagum in loco præfinito a patre
composuit. Interim dum cum tristitia patri filius pa-
raret obsequium [Al., dum tristitia... obsequia], va-
lidior patrem coquebat infirmitas, et in frigido cor-
pusculo vix halitus remansit extremus; nec tamen
ab orationis cessavit officio vel divinæ laudis ob-
sequio. Et dum salutifero corporis et sanguinis
Christi viatico suum iter munivit, inter gratiarum
actiones et verba orationis vi Kalend. Maii a spiri-
tum emisit; positusque est in sepulcro a discipulo in
loco ubi ipse præceperat.

XIV. Sed mirum dictu, inter exsequias paternas
subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu,
quasi raptus esset in aulam splendidissimam omni-
que decore pulcherrimam, imo solis luce clariorem :
in qua beatum Richarium præclaro et hilari vultu
vidit habitantem sibique loquentem : Ecce, frater
Sigobarde, qualem mansionem præparavit mihi Deus;
pro vili, quam habui in terra, pulcherrimam in cælo,
pro contemptibili gloriosam, pro obscura lucidissimam, C
et pro fumosa omni suavitate reidentem. Evigilans autem
Sigobardus, lætior opus exsequiarum perfecit, Deo
providente, ut filius consolaretur, et patris ei gloria
ostenderetur. Conditus est ergo, ut prædixi, miles
Christi, ubi suo regi maxime militaverat. Sed b non
multo post fratres a Centula monasterio, cum suo
abbate Ocialdo, viro religioso et sancti successore,
venerunt, et e corpus sancti Richarii tulerunt,
posueruntque in loco in quo etiamnum cum magna
meritorum gloria requiescit. Ibi enim, præstante
Deo, per servi 182 sui reliquias nova sapiens audiuntur
miracula edî [Al., geri], ut fides precantium pate-
flat, merita sancti viri ostendantur, et in servo suo
Christi laus celebretur, sicut dictum est : *Laudate
Dominum in sanctis ejus (Psal. cl, 4)*.

XV. Quidam contractus, corpore debilis, sed fide
robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulcrum :
qui optata sanitate subito recepta, dedit gloriam Deo,
quod infirmus venisset, et sanus recederet. In cujus
miraculi memoriam usque hodie sustentacula infirmitatis
illius pendent in ecclesia sancti Richarii. Sed et multos
dæmoniâ ad corpus sancti Dei suorum obsequio deducti,
divina concedente clementia, a vexatione maligni spiritus
liberantur. Quodam

tempore vinculis et catenis constricti quidam per
publicam ducebantur plateam, quæ est juxta beati
Richarii ecclesiam : qui cum eminens ad viri Dei pro-
perarent [Al., propinquarent] templum, voce magna
clamare cœperunt : Sancte Richari, salva nos! Et
statim, ruptis vinculis, absoluti sunt.

XVI. Item clades magna, quam venenosam la-
certam vocant, longe lateque morte amara habitato-
ros terræ interfecit, et vix ab ea tactus vivus eva-
sit. Percussusque est ea peste quidam e fratribus
sancti Richarii, qui licet mortem timeret propter
cladem, vitam tamen non desperavit propter patro-
num. Ergo quasi ad certa suffragia comitantibus
fratribus, cucurrit ad sepulcrum viri Dei : ibique
communiter oratione facta, et ipse liberatus est a
morte, et omnes defensi sunt a plaga, nec aliquis ex
illis fratribus mortifera cladis ejus vastatione per-
cussus est. Nec solum illi liberati sunt, sed et si quis
a longe veniens, plaga tactus pestifera, ad sancti
Richarii cum fide fugiat solatium, etiam cum clade
mortis evadit periculum.

XVII. Unde intelligi datur quantam habeat apud
Deum potestatem pro nostris intercedendi peccatis,
si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute
præditus depellendi morbos ab illis qui cum fide ve-
niunt ad eum. Nam patet ex miraculis, qualis sit ex
meritis, et anteacta vita fulgescit in opere subse-
quenti, ita ut non sit opus dubitare de sanctitate,
dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, fratres
charissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, qua-
les modo habeat divitias cum Christo : et qui appetit
esse contemptibilis inter homines, quam gloriosus
regnet inter angelos, honorem, quem fugit in terris,
nunc possidens felicissime in cælis. Quapropter di-
gnum est ut ab omnibus honorificetur, qui omnium
Doninum semper amavit : propensius tamen a nobis,
qui ejus corpori assistimus d : quatenus quos filios
genuit in doctrinis, dignos possideat hæredes in me-
ritis. Nec illi tantum prodest nostra laudatio, quan-
tum nobis ejus imitatio. Magis illi placet imitator
devotus, quam laudator otiosus. Unde, fratres cha-
rissimi, et sanctissimi Patres, et filii jucundissimi,
totiusque sanctæ congregationis populus, qui ad
tanti patroni festa convenistis, dignos vos facite, ut
Deus omnipotens per ejus intercessionem, vestras
exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pul-
chritudine, supereminens charitatis gloria, victrici
fidei fortitudine, et spe suavissima de Christi boni-
tate; sequentes semper sanctorum Patrum vestigia,
ut per eorum gradientes exempla, illorum societate
digni efficiamini : et secundum Apostolum *abnegantes
impietatem et sæcularia desideria, sobrie, et juste, et
pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem
et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri*

a Spiritum emisit. Anno videlicet æræ Christianæ 645, uti probat Mabillonius l. cit., pag. 196.

b Non multo post. Spatio quinque mensium et duodecim dierum, id est, a vi Kal. Maii usque ad vii Idus Octobris. BOLLANDUS ex aliis Actis interpolatis.

c Corpus S. Richarii. Ab omni corruptione liberum sicut ab omni dilectione sæculi cor possederat liberum. In. *ibid.*

d Alcuinus hæc dicit ex persona monachorum Centulensium.

Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos A lum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (Tit. 11, 12), cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

OPUSCULUM QUARTUM.

DE VITA S. WILLIBRORDI TRAJECTENSIS EPISCOPI

LIBRI DUO.

183 PROLOGUS.

nino eximio, venerabili atque laudabili Beorn-
archiepiscopo, humilis levita Alcuinus salu-

atis ad nos vestræ excellentiæ litteris in qui-
strum agnoscens in Domino studium, et diu-
n in lege ejus meditationem, magno me gau-
ectum esse fatcor : sed tamen longe imparẽm
titioni vestræ consideravi, ut pote nullo præ-
ræ munere eloquentiæ suffultus ad implendum
jussistis [*Mab.*, quod jussisti] : ac nisi me
is urgeret, quæ nulla [*Id.*, nulli] negare so-
n auderem ultra meæ paupertatis [*Id.*, par-
] vires negotium attingere. Tamen vestris
ibus divina donante gratia, et sanctissimo
Willibrordo intercedente, cujus me vitam,
et miracula scribere sic studiose rogas [*Id.*,
dio rogasti], tuis parui, Pater sancte, præ-
et duos digessi libellos, unum prosaico ser-
radientem, qui publice fratribus in ecclesia,
um tuæ videatur sapientiæ, legi potuisset :

oratio. Aliis Beornredo, Bernerado. Hunc in
abbatum Esternacensium tertio loco, post
ordum scilicet et Albertum, numerant Joan-
rtelius ejusdem loci abbas, et Gabriel Buceli-
tumque Senonensium archiepiscopum fuisse
at. Fuerit proinde is ipse qui a Sancta-Mar-
vocatur Berardus, et an. 795 dicitur deces-
tametsi Beornradi obitum anno 796 Bertelius

cellula quadam maritima. Duæ cellæ fuere
næ quibus Alcuinus præfuit; altera sita est in
torius mari Oceano et Humbri fluvio proximis,

B alteram Pierio pede currentem, qui in secreto cubili
inter scholasticos tuos tantummodo ruminari de-
buisset. Uterque tamen, propter occupationes diur-
nas, furtivis noctium lucubratiunculis dictatus est,
et eo magis vestræ indigent defensionis, quo minus
ab auctore proprio expoliti sunt. Meum [*Id.*, meum
vero] fuit, præcipientis non spernere auctoritatem :
tum est obedientis defendere imperitiam. Unam
quoque priori libello superaddidi homiliam, quæ uti-
nam digna esset tuo venerando ore populo prædi-
cari. Item secundo adjeci sermoni elegiacum car-
men [*Id.*, sermonem elegiaco carmine] de viro ve-
nerabili Wilgiso, patre scilicet sanctissimi pontificis
Willibrordi, cujus corpus requiescit ^b in cellula
quadam maritima, cui ego, indignus licet, legitima,
C Deo donante, successione deservio. Sed et omnia
quæ vel prosa gradiente, vel versu corrente dictavi,
tuæ sanctitatis spectant judicium, utrum digna me-
morizæ, an pumice radenda feroci [*Id. addit* : sint] :
nec nisi tuo roborata examine, procedent in publi-
cum.

et quidem in provincia Northumbrana, ergo in Ebo-
raceusi ducatu hodierno. Ibi sepultus fuit sanctus
Wilgisis pater sancti Willibrordi, ut dicitur cap. 1
sequenti. Altera sancti Jodoci appellatur, et sita est
in Morinis ad littus Oceani Gallici longe a priori re-
mota; quæ alio nomine Wicus appellatur, hodie
vero *Saint-Josse-sur-Mer*. Vide epist. 39, 96 et 115.
De priori cella Alcuinum hic loqui observat Mabillo-
nius contra Sancta-Marthanos. Hæc fortassis prima
fuit, quam Alcuinus per legitimam successionem gu-
bernandam accepit, ut ipse loquitur hic et infra cap.
D 1 Vitæ, et in epist. 226.

LIBER PRIMUS.

INCIPIUNT CAPITULA.

E. *Wilgisis* monasticam primo, postea solita-
tam amplectitur. *Miraculis claret. Ecclesiam*
itionibus regum et optimatum construit. Al-
ex legitima hæreditate successor. — Fuit in
in insula, provincia Nordanhumbrana, qui-
terfamilias genere Saxo et nomine Wilgis,
am in Christo cum conjugē et omni domo
ut post signis patefactum est, agens vitam.
lecto habitu 184 sæculari, monachicam con-

versationem elegit, ac non multo post, crescente in
eo fervore vite spiritualis, arctiori animi studio so-
litaria seipsum mancipavit districtione [*Mab.*, soli-
tariæ districtioni] in promontoriis quæ mari Oceano
et Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tem-
pore in quodam parvo oratorio, sancti Andreæ apo-
stoli Christi nomine dicato, in jejuniis et orationibus
atque vigiliis Deo serviens, etiam miraculorum signis
claruit [*Mab.*, ita ut... clareret], et nomen ejus co-